

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА В СФЕРІ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

У статті проаналізовано особливості регіональної економічної політики в сфері підприємництва. Відмічено основні перешкоди щодо розвитку малого та середнього бізнесу на місцевому рівні. Проаналізовано показники діяльності малого та середнього підприємництва міста Кременчука. Оцінено ефективність роботи органів місцевого самоврядування щодо сприяння бізнесу та якості надання муніципальних послуг. На основі проведеного дослідження надано пропозиції щодо стабільної діяльності малого та середнього підприємництва на регіональному та місцевому рівнях. Доведено важливість ефективного розвитку бізнесу для підвищення рівня життя населення.

Ключові слова: регіональна економічна політика, підприємництво, малий та середній бізнес, рівень життя населення, органи місцевого самоврядування, соціально-економічний розвиток, економічна криза, територіальна громада.

REGIONAL ECONOMIC POLICY IN THE SPHERE OF SMALL AND MEDIUM BUSINESSES

The major trends in small and medium businesses at the local level were analyzed in this article. It was noted the main barriers to the effective development of small and medium businesses at the local level. The benefits of sustainable development of small and medium businesses to the economy were considered. It was determined the influence of small and medium businesses in living standards. Special attention was paid to the role of local governments for effective development of small and medium businesses in the context of the regional economy. The importance of effective activity of small and medium businesses to meet the needs of urban and rural population was proved. The indicators of small and medium businesses activity at the local level were analyzed. The contribution of small and medium business budgets of all levels was investigated. The efficiency of municipal services by local authorities for owners of small and medium businesses was discovered. The basic problem in providing services from local authorities to entrepreneurs for the development and supporting of small and medium businesses. On the basis of this research were formed proposals how to improve the development and sustainability of small and medium businesses at regional and local levels. The importance of effective development of small and medium businesses to improvement of living standards was proved.

Key words: regional economic politics, entrepreneurship, small and medium business, living standards of inhabitants, organs of local self-government, social and economic development, the economic crisis, local community.

Постановка проблеми та її актуальність. На сьогоднішній день для України досить актуальним постає питання пошуку напрямів виходу з економічної та соціальної кризи. Серед незначної кількості варіантів найперспективнішим є забезпечення ефективного розвитку підприємництва. Малий та середній бізнес є соціально-економічною основою, без якого не може розвиватися будь-яка європейсько орієнтована держава. На місцевому рівні середнє і мале підприємництво забезпечує економічне зростання регіону, а у соціальній сфері – створення робочих місць та професійне навчання. Усвідомлюючи важливість підприємництва для країни в цілому, досить актуальним постає питання його розвитку на місцевому рівні, визначення основних перешкод для ефективної діяльності та шляхів їхнього подолання.

Аналіз останніх публікацій і досліджень. Питанням державного регулювання та регіональній політиці малого й середнього бізнесу присвячені наукові праці І. Р. Михасюка, П. Ю. Лазура, Я. М. Кашуби та інших. Незважаючи на актуальність та значущість існуючих наукових праць, більш детального висвітлення потребує низка невирішених питань щодо тенденцій розвитку підприємництва на регіональному та місцевому рівнях, а також взаємодія суб'єктів підприємницької діяльності з органами місцевої влади.

Постановка завдання. Основною метою роботи є аналіз основних тенденцій розвитку малого та середнього підприємництва на регіональному й місцевому рівнях та оцінка ефективності роботи органів місцевого самоврядування щодо сприяння розвитку бізнесу.

Результати досліджень. Міцний малий та середній бізнес – основа економічної стабільності регіонів і населених пунктів. Значна роль підприємництва полягає у формуванні забезпеченого середнього класу населення та сприянні швидкому впровадженню інновацій у всіх сферах національного господарства. Комплекс ефективних інформаційних та маркетингових технологій і систем моніторингу дає можливість органам місцевого самоврядування реалізовувати політику розвитку регіону та досягти підвищення добробуту населення та країни в цілому. Тож, підтримка підприємництва – це реальна можливість виходу з фінансової кризи, надійний шлях розвитку, який вже обрали розвинуті країни Європи і світу [1; 2].

Основними проблемами розвитку малого та середнього підприємництва на місцевому рівні в Україні є: недостатній доступ суб'єктів підприємницької діяльності до інформаційних ресурсів; відсутність адаптованого законодавства в даній сфері до сучасних умов господарювання; недостатня інфраструктурна

та фінансово-кредитна підтримка; надмірний податковий тиск; наявність значного втручання державних органів в діяльність підприємств; недостатній рівень кваліфікації зайнятих в малому та середньому підприємстві.

Одним з найважливіших завдань регіональної політики сприяння підприємству є розвиток сукупності інституцій, що надають інформаційно-фінансову підтримку суб'єктам підприємства на усіх етапах їхньої діяльності [3]. В усіх регіонах створено довідково-інформаційну мережу з надання безкоштовних довідково-інформаційних послуг для підприємств та осіб, які бажають відкрити власну справу [4; 5]. Головною перевагою малого та середнього підприємства для регіонального та місцевого рівня є те, що воно спрямовано на потреби територіальних громад і саме тому може забезпечити їх ефективне задоволення.

Кременчук є самостійною адміністративно-територіальною одиницею у складі Полтавської області; воно посідає друге місце відносно міст-конкурентів за основними показниками [6] і є містом-донором, що вагомо наповнює бюджети вищих рівнів (таблиця 1).

Таблиця 1

Порівняння з містами-конкурентами

Показники	Полтавська область	Кременчук	Горішні Плавні	Полтава	Миргород
Територія, км ²	28750	95,9	170	100	30
Наявне населення, осіб	1448975	225216	54615	294962	40603
Постійне населення, осіб	1431110	224236	54915	287941	39028

Створення сприятливого клімату для функціонування суб'єктів підприємницької діяльності розглядається органами влади міста як одне із першочергових завдань. Шляхи реалізації цього завдання визначалися у Програмі сприяння розвитку малого підприємства у місті Кременчуці на 2015–2017 роки. Доцільно розглянути діяльність малих та середніх підприємств м. Кременчука за період 2010–2014 роки (таблиця 2).

Таблиця 2

Показники діяльності малого та середнього бізнесу у м. Кременчуці

Показники	Роки					Темп приросту у порівнянні з 2010 р., %
	2010	2011	2012	2013	2014	
Кількість малих підприємств на 10 000 осіб населення	133	136	138	138	152	14,2%
Середньорічна кількість найманих працівників, осіб	10810	12063	12025	22678	22247	105,8%
Обсяг реалізованої продукції (робіт, послуг) малих підприємств, млн. грн.	4,53	6,72	6,83	1,43	7,15	57,8%
Питома вага продукції малих підприємств в загальному обсязі реалізованої продукції (робіт, послуг), %	11,4	16,92	17,11	10,00	17,9	57,01%

З таблиці 2 видно, що розвиток малого та середнього бізнесу у м. Кременчуці знаходиться на досить високому рівні. Такі показники забезпечені ефективною розробкою, впровадженням та реалізацією програм підтримки малого та середнього підприємства: «Програма сприяння розвитку малого і середнього підприємства у місті Кременчуці на 2015–2017 роки» [6]. Необхідно зазначити, що для успішного розвитку малого та середнього бізнесу в місті з 2013 р. функціонує Центр надання адміністративних послуг. З початку його роботи було надано 7199 послуг, з яких: видано документів дозвільного характеру – 1977; надано адміністративних послуг – 3313; зареєстровано та видано декларацій – 16; надано погоджень – 1893. Також необхідно відмітити, що міська влада забезпечила оперативну інформаційно-консультативну допомогу: на сайтах Кременчуцької міської ради та Фонду підтримки підприємства постійно розміщується інформація щодо прийнятих законодавчих актів у сфері підприємства, реформ у податковому законодавстві та різного роду аналітична інформація. Рівень життя населення у м. Кременчук є досить високим у порівнянні з іншими невеликими містами України. Щороку відбувається оновлення, реставрація, будівництво закладів для проведення дозвілля населення, міських парків та інфраструктури міста в цілому. Фінансові кошти на реалізацію цих проектів, значною мірою надходять від діяльності малого та середнього бізнесу (табл. 3). В цілому частка надходжень від суб'єктів малого і середнього підприємства м. Кременчука у 2015 році до бюджетів всіх рівнів становить 86,5%.

Таблиця 3

Надходження міського бюджету від діяльності малого та середнього бізнесу м. Кременчука за 2015 рік

Вид податків/зборів, тис. грн.	2015
Єдиний податок:	42169,9
Збір за провадження деяких видів підприємницької діяльності	2378,8
Туристичний збір	75,9
Податки на майно	116554,0

Дані таблиці 3 свідчать, що малий та середній бізнес є суттєвим джерелом формування прибуткової частини місцевого та регіонального бюджетів. Таким чином, можна стверджувати, що завдяки ефективній підтримці місцевого самоврядування та державних органів можливо забезпечити стабільний розвиток та стимулювання діяльності малого та середнього бізнесу. Адже саме малий та середній бізнес сприяє соціально-економічному розвитку територіальних громад та розбудові стабільної економіки. Необхідно відмітити, що позитивним етапом у розвитку малого та середнього бізнесу на місцевому рівні є підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС [7]. На основі вищевикладеного можна сформулювати пропозиції щодо покращення діяльності малого та середнього підприємництва не тільки на місцевому, а й на державному рівні на основі положень економічної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС (рис. 1).

Підприємцями м. Кременчука визначено ефективність роботи органів місцевого самоврядування щодо сприяння розвитку бізнесу та якості надання муніципальних послуг. Так, респондентам було запропоновано оцінити якість послуг за наведеною на рис. 1 шкалою. Отримані результати демонструють прийнятний рівень контактів підприємців з органами місцевого управління.

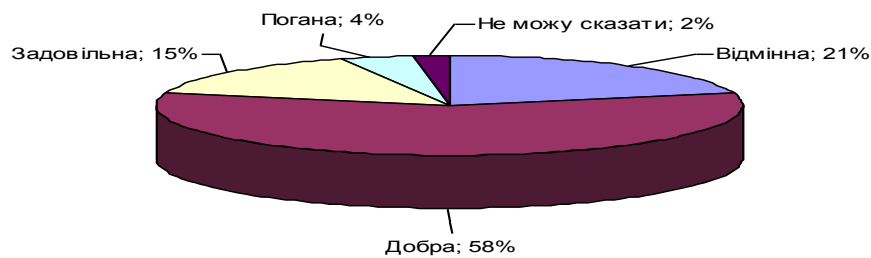

Рис. 1. Загальна оцінка роботи міського голови, міськради та міськвиконкому

Впорядкування спрощеної системи оподаткування для малих підприємств	<ul style="list-style-type: none"> збереження спрощеної системи оподаткування при посиленні контролю за цільовим характером використання отриманої податкової пільги можливе при інтенсивній інформатизації сфер діяльності малого бізнесу та податкової звітності.
Сприяння розвитку інноваційного підприємництва	<ul style="list-style-type: none"> надання державних грантів для малих і середніх підприємств на освоєння інноваційної продукції (товарів або послуг) на пріоритетних технологічних напрямках, залучення до фінансування таких грантів коштів міжнародних програм (зокрема європейських Horizon-2020 і COSME).
Сприяння інтернаціоналізації малого та середнього бізнесу як повноцінного включення до процесів міжнародної торгівлі та кооперації	<ul style="list-style-type: none"> розвиток трансграничного співробітництва з широким залученням місцевих і регіональних органів влади до трансграничного та регіонального співробітництва, зміцненням трансграничних і регіональних економічних зв'язків та ділового партнерства.
Формування сучасної фінансової інфраструктури підтримки підприємництва в Україні за європейським зразком	<ul style="list-style-type: none"> залучення та використання коштів міжнародної технічної допомоги з виділенням уповноважених банків з державним капіталом; заохочення фінансових установ до розширення програм мікrokредитування, через впровадження спеціалізованих регуляторних вимог до таких установ.
Удосконалення діяльності вітчизняних управлінських інституцій, до сфери відповідальності яких належить реалізація державної політики щодо МСП	<ul style="list-style-type: none"> необхідно прийняти загальнодержавну стратегію розвитку малого й середнього бізнесу в Україні на засадах імплементації основних пріоритетів загальноєвропейського Акта малого бізнесу (Small Business Act), розробка якої має відбуватися у співпраці з провідними бізнес-асоціаціями України.

Рис. 2. Пропозиції покращення розвитку малого та середнього підприємництва

Найбільш суттєвими проблемами респонденти назвали такі чинники: надання земельних ділянок для ведення бізнесу, покращення доступу до капіталу, встановлення ставок місцевих податків та зборів, розвиток міської інфраструктури (газ, вода, каналізація, електроенергія), забезпечення умов для започаткування бізнесу. Але, аналізуючи в цілому загальну оцінку міста Кременчук як місця для ведення бізнесу, підприємці оцінили її на відмінно і добре на 84% (рис. 3).

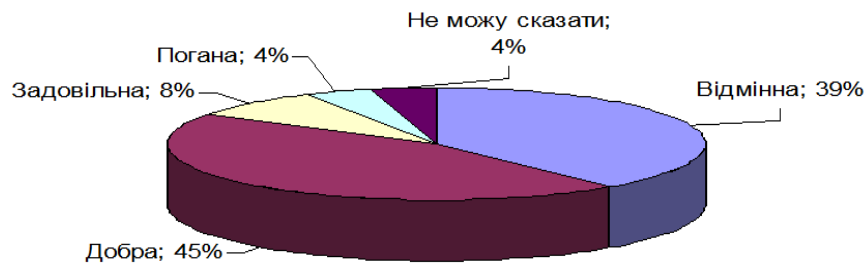

Рис. 3. Загальна оцінка міста Кременчук як місця для ведення бізнесу

Найбільше позитивних оцінок отримали діяльність центру надання адміністративних послуг (ЦНАП) та доступ до інформації. Більшість респондентів на запитання щодо дій влади, спрямованих на покращення бізнес-клімату у місті зазначали: започаткування системного навчання для підприємців; створення Фонду підтримки підприємництва; надання підприємцям консультаційної допомоги; розвиток ЦНАП; покращення інвестиційного клімату; впровадження податкових стимулів для підприємницької діяльності; підвищення прозорості проведення тендерів; підтримка місцевого товаровиробника; встановлення прямих ділових контактів між бізнес-колами Кременчука та індустріальних міст зарубіжних країн, зокрема країн ЄС; організація круглих столів, тренінгів, тісного спілкування влади та бізнесу; забезпечення доступу до дешевих кредитів, запровадження інструментів підтримки бізнесу; створення «гарячої лінії» з проблемних питань підприємства; активізація діяльності Ради підприємців.

Висновки. Отже, підтримка розвитку малого та середнього бізнесу є важливим завданням державних органів та місцевого самоврядування. Вплив діяльності малого та середнього підприємництва на рівень життя на місцевому та регіональному рівні є досить значним, що зумовлено низкою переваг перед великими підприємствами. Для успішного розвитку бізнесу необхідно забезпечити ефективну реалізацію державних регіональних програм підтримки на місцевому рівні. Таким чином, діяльність малого та середнього підприємництва здатна забезпечити стабільний розвиток економіки та підвищити рівень життя населення на регіональному та місцевому рівнях.

Література

1. Лазур П. Ю. Державне регулювання малого і середнього підприємництва / П. Ю. Лазур. – Л. : Новий Світ, 2006. – 400 с.
2. Кашуба Я. М. Дозвільна система та регуляторна політика на місцевому рівні : [довідник] / Я. М. Кашуба, С. Я. Кулина, В. В. Фалюта / Представництво Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва у Львівській області ; ГО «Іноваційний фонд». – Л. : ПАІС, 2007. – 244 с.
3. Кіпень В. П. Прозорість місцевої влади в контексті подолання бідності та розвитку підприємництва / В. П. Кіпень, Н. В. Кіпень ; Донецький ін-т соціальних досліджень і політичного аналізу. – Донецьк : Астро, 2010. – 88 с.
4. Якуб'як О. Адаптація малих і середніх підприємств до умов глобальної конкуренції / О. Якуб'як // Схід. – 2009. – № 2. – С. 58–61.
5. Федорченко В. В. Пріоритетні напрями державного регулювання розвитку малого підприємництва / В. В. Федорченко // Електронне наукове фахове видання «Державне управління: удосконалення та розвиток» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dy.nauka.com.ua>
6. Про стан виконання заходів Програми сприяння розвитку малого і середнього підприємництва у місті Кременчуці на 2015-2017 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.vestnik.in.ua/2015/11/24/rishennya-vikonkomu-711>.
7. Варналій З. С. Мале підприємництво України як чинник регіонального розвитку: стан та перспективи / З. С. Варналій, А. П. Павлюк // Актуальні проблеми економіки. – 2004. – № 4. – С. 64–73.

Надійшла 23.01.2017; рецензент: д. е. н. Хоменко М. М.